

Lech Bylicki

OCHRONA ŚRODOWISKA W UNII EUROPEJSKIEJ

1. Istota Polityki ochrony środowiska w Unii Europejskiej

Ochrona środowiska to obecnie jeden z podstawowych obszarów działalności Unii Europejskiej. Praktyczna realizacja jej celów dokonuje się za pomocą polityki ochrony środowiska (art. 3 ust. 1 pkt 1 TWE). Stanowi ona jedną z 23 polityk szczegółowych UE¹. Została usankcjonowana jako polityka wspólnotowa w traktacie z Maastricht.

Polityka ochrony środowiska w Unii Europejskiej stanowi sekwencję decyzji wraz z podejmowanymi przez jej podmioty działaniami. Decyzje są wprowadzane w życie etapowo, począwszy od określenia problemu a skończywszy na kontroli założonych efektów realizowanych przedsięwzięć.

Do podmiotów unijnej polityki ochrony środowiska zalicza się: państwa członkowskie, Parlament, Radę Europejską, Radę Unii Europejskiej, Komisję, Trybunał Sprawiedliwości, organizacje polityczne, różne grupy nacisku, jak również jednostki².

Za podstawowe kierunki działań polityki ochrony środowiska przyjęto³:

- problemy globalne i międzynarodowe ochrony środowiska,
- racjonalne gospodarowanie zasobami środowiska, jako podstawa rozwoju społeczno-gospodarczego i życia biologicznego człowieka na Ziemi,
- ochronę i poprawę jakości środowiska, ze szczególnym uwzględnieniem ochrony zdrowia człowieka przed zagrożeniami i uciążliwościami, zachowanie stanu środowiska,
- ochronę środowiska przed nadzwyczajnymi zagrożeniami (katastrofy, klęski żywiołowe).

Polityka ochrony środowiska UE realizuje wyznaczone cele, opiera się na konkretnych zasadach.

Do głównych celów zalicza się: zrównoważony rozwój „popieranie postępu społecznego i gospodarczego, wysokiego poziomu zatrudnienia i doprowadzenie do trwałego i zrównoważonego rozwoju” (art. 2 TUE).

¹ Z.J. Pietraś, *Prawo wspólnotowe i integracja europejska*, UMCS, Lublin 2005, s. 452.

² E. Mazur – Wierzbicka, *Miejsce zrównoważonego rozwoju w polskiej i unijnej polityce ekologicznej na początku XXI wieku*, s. 322–324.

³ A. Lisowska, *Polityka ochrony środowiska Unii Europejskiej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2005, s. 26.

oraz popieranie wysokiego poziomu ochrony środowiska. Za cele szczególone przyjęto (art. 174 ust. 1 TWE): zachowanie, ochronę i poprawę jakości środowiska naturalnego; ochronę zdrowia ludzkiego; ostrożne i racjonalne wykorzystywanie zasobów naturalnych; promowanie na płaszczyźnie międzynarodowej środków umożliwiających rozwiązywanie regionalnych i światowych problemów środowiska naturalnego⁴.

Realizacja celów polityki ochrony środowiska określona jest poprzez obowiązujące zasady. Zostały one sformułowane w dziale „Środowisko naturalne” art. 174 ust. 2 (wcześniej art. 130 r). Są nimi⁵:

- Zasada przezorności⁶.

Zasada ta ma zagwarantować najwyższe standardy ochrony środowiska oraz zdrowia ludzi. Polega na podjęciu działań zapobiegawczych wówczas, gdy w sposób naukowy nie można skutecznie ocenić potencjalnego ryzyka określonego działania. Zastosowanie tej zasady wymaga zidentyfikowania potencjalnych, konkretnych zjawisk czy zachowań, poddania analizie i ocenie badań naukowych w danym przypadku oraz oszacowania skali ryzyka w konkretnej sytuacji. Dokonać tego musi podmiot, który zamierza podjąć określoną działalność. Zasada ta jest realizowana m.in. w przepisach dotyczących substancji niebezpiecznych, czy organizmów modyfikowanych genetycznie (GMO). Powszechnie łączona jest ona z zasadą prewencji.

- Zasada zapobiegania (podejmowania działania zapobiegawczego).

Zasada ta dotyczy konieczności brania pod uwagę jeszcze przed rozpoczęciem konkretnych, zaplanowanych działań ich potencjalnych skutków dla środowiska naturalnego. Odnosi się ona zarówno do postępowania w zakresie ocen oddziaływania na środowisko konkretnych przedsięwzięć gospodarczych, jak i dokumentów strategicznych (plany, programy, polityki).

- Zasada naprawiania szkód u źródła⁷.

Zasada ta ma na celu doprowadzenie do zminimalizowania negatywnego wpływu na środowisko już powstałych szkód.

- Zasada „zanieczyszczający płaci”.

Według tej zasady zarówno koszty naprawienia szkód środowiskowych, jak i przywrócenia stanu sprzed skażenia środowiska spoczywają na sprawcy skażenia, który jest także zobowiązany – zgodnie z prawem do naprawienia wyrządzonych szkód. Zasada ta obowiązuje również w przypadku, gdy określony podmiot spowoduje zagrożenie zanieczyszczenia. Koszty związane z zapobieżeniem jego wystąpieniu pokrywa sprawca zagrożenia.

⁴ M.M. Kenig – Witkowska..., op. cit., s. 48–60

⁵ Por. A. Lisowska, *Polityka ochrony środowiska...*, s. 178–208.

⁶ *Communication from the Commission on the precautionary principle*, KOM 1 (2000)

⁷ Zasada ta nazywana jest również zasadą prelikwidacji szkód.

2. Ewolucja polityki ochrony środowiska w Unii Europejskiej oraz podejścia do ochrony środowiska w Polsce

Polityka ochrony środowiska wspomagana jest przez ramowe Programy Działań na Rzecz Środowiska. Zawarte są w nich cele strategiczne dotyczące problematyki środowiskowej wraz z terminami ich realizacji. Programy te opisują podstawowe kierunki działań w zakresie ochrony środowiska. Są również inspiracją do tworzenia aktów prawnych. Można przyjąć, że dokonując ich analizy widoczna staje się ewolucja podejścia do środowiska przyrodniczego na przestrzeni kilkudziesięciu lat we Wspólnotach Europejskich.

Od roku 1973 powstało w sumie sześć Programów Działań na rzecz Środowiska (tabela 1). Każdy z nich stanowi podstawę do prowadzenia polityki ochrony środowiska (wcześniej we Wspólnocie dziś w Unii Europejskiej), jak też wyznacznikiem przyjmowanych programów regionalnych, krajowych, lokalnych czy sektorowych.

Tabela 1. Programy działań na Rzecz Środowiska w latach 1973–2010

Program	Okres obowiązywania	Zagadnienia
I	1973–1975	<ul style="list-style-type: none"> Koncentracja na strategii kontroli zanieczyszczeń, przy pomocy standardów i kontroli jakości. Zachowanie, ochrona i poprawa stanu środowiska naturalnego ze względu na zdrowie człowieka. Racjonalne korzystanie z zasobów naturalnych. Aktywizacja WE, państw członkowskich w międzynarodowych organizacjach zajmujących się ochroną środowiska. Wprowadzenie reguły „zanieczyszczający płaci”.
II	1976–1981	<ul style="list-style-type: none"> Kontynuacja przyjętych w Pierwszym Programie działań i celów oraz dodatkowe inicjatywy dotyczące: ochrony wód morskich, redukcji hałasu, racjonalizacji gospodarki odpadami. Wzmocnienie działań prewencyjnych. Zwrócenie uwagi na problem usuwania i rozmieszczania zanieczyszczeń, które nie podlegają odzyskowi.
III	1982–1986	<ul style="list-style-type: none"> Przyjęcie, że zasoby naturalne stanowią podstawę rozwoju gospodarczego, ich wykorzystanie powinno uwzględniać zasady ochrony środowiska. Polityka ochrony środowiska jako stymulator rozwoju przemysłu mającego kontrolę nad swoim negatywnym oddziaływaniem na środowisko. Integrowanie polityki ochrony środowiska z innymi politykami sektorowymi. Skierowanie się ku zasadzie zapobieganiu zanieczyszczeń zamiast ich usuwania.
IV	1987–1992	<ul style="list-style-type: none"> Zmiana spojrzenia na środowisko. Włączenie ochrony środowiska do działań podejmowanych w ramach polityki społecznej i gospodarczej. Wzmocnienie nacisku na działania zapobiegające zanieczyszczeniu środowiska zamiast na działania tzw. „końca rury”.

Program	Okres obowiązywania	Zagadnienia
		<ul style="list-style-type: none"> • Wprowadzenie tzw. ochrony zintegrowanej, obejmującej elementy całego procesu produkcji. • Postulowanie konieczności dostępu do informacji o środowisku, powołania organu wspólnotowego zajmującego się ogólnoeuropejską obserwacją stanu środowiska.
V	1993–2000	<ul style="list-style-type: none"> • Uznanie za naczelną, obowiązującą zasadę pogodzenia rozwoju cywilizacyjnego z ochroną środowiska. • Przyjęcie „zrównoważonego rozwoju” zgodnego z definicją z Brundtland. • Uwzględnienie aspektu ochrony środowiska w sektorach i działaniach zanieczyszczających środowisko. • Uruchomienie prac dotyczących ochrony przyrody i bioróżnorodności. • Odejście od instrumentów zakazowo-nakazowych na rzecz współpracy z przemysłem i oddziaływania poprzez rynek. • Przyjęcie kompleksowego planu działań na rzecz zmniejszenia presji na środowisko. • Priorytetowe rodzaje działań: zrównoważone wykorzystanie zasobów naturalnych, zintegrowane przeciwdziałanie zanieczyszczeniom i zapobieganie powstawaniu odpadów, zmniejszenie zużycia energii nieodnawialnej, podniesienie jakości środowiska na obszarach miejskich, poprawa stanu zdrowia i bezpieczeństwa publicznego.
VI	2001 – obecnie	<ul style="list-style-type: none"> • Powstrzymanie zmian klimatu. • Ochrona przyrody i bioróżnorodności. <p>Zapewnienie takiej jakości środowiska, aby poziomy zanieczyszczenia, włączając w to promieniowanie i hałas, wywołane działalnością człowieka nie wywierały zagrożenia dla zdrowia ludzi. Zrównoważone wykorzystanie zasobów naturalnych.</p>

Źródło: Opracowanie na podstawie A. Lisowska, *Polityka Ochrony Środowiska...*, s. 155–157; Z. Bukowski, *Prawo...*, s. 21–23, K. Prandecki, M. Sadowski, *Międzynarodowa ewolucja ochrony środowiska*, Wydawnictwo Lam, Warszawa 2010, s. 139–143.

Państwa członkowskie Unii, kierując się założeniami obowiązującego Programu, wyznaczają kierunki rozwoju krajowych polityk ochrony środowiska, uwzględniając je m.in. w krajowych dokumentach, czy przy tworzeniu aktów prawnych (np. polityki ekologiczne państw członkowskich, czy strategię np. z zakresu zrównoważonego rozwoju), pomimo że programy te nie są wiążące dla krajów stowarzyszonych w UE. Dzięki programom kraje Unii mają świadomość, w jakim kierunku w konkretnej perspektywie czasowej zachodzić będą zmiany w polityce ochrony środowiska⁸.

Poszczególne Programy Działań na Rzecz Środowiska są ze sobą powiązane. Oznacza to, że zanim uchwalony zostanie kolejny Program aktualnie obowiązujący poddawany jest weryfikacji. Podstawą prawną wszystkich Programów jest art. 175 ust. 3 TWE. Obserwowany wzrost zainteresowania problematyką ochrony środowiska, wzrost świadomości

⁸ K. Pranecki, M. Sadowski, *Międzynarodowa ewolucja ochrony środowiska*, s. 139–140, M.M. Kenig-Witkowska, *Prawo środowiska*, s. 115.

ekologicznej, działania prośrodowiskowe podejmowane na forum międzynarodowym, jak też ogólnie postęp cywilizacyjny, technologiczny, naukowy powodują, że Programy Działań na Rzecz Środowiska są coraz bardziej skuteczniejsze. Od momentu powstania Pierwszego Programu założenia polityki ekologicznej znacznie się zmieniły. Ewolucja dokonała się nie tylko w przyjmowanych celach, zadaniach do realizacji, czy stosowanych instrumentach, ale także w podstawowych założeniach. Wraz z postępującym rozwojem społeczno-gospodarczym, rozwojem nauki zdano sobie sprawę, że ochrona środowiska bardzo mocno powiązana jest z różnymi obszarami prowadzonej przez człowieka działalności. Podczas gdy większość celów, działań, założeń polityki ochrony środowiska ewoluowała, niezmiennie pozostały dwie podstawowe zasady: zasada zanieczyszczający płaci (oraz) zasada subsydiarności.

Największy wpływ na kształtowanie się polityki ochrony środowiska najpierw w Wspólnotach, a później w Unii Europejskiej miały programy: pierwszy i drugi (podczas ich obowiązywania sformułowane zostały zasady, które później stały się zasadami polityki ochrony środowiska) oraz piąty i obowiązujący obecnie Szósty Program Działań na Rzecz Środowiska.

W czasie do 1989 r. Polska była jednym z krajów (obok NRD i ZSRR) o najwyższym stopniu zanieczyszczenia środowiska. Ochrona środowiska stanowiła wówczas głównie zapis istniejący w dokumentach. W rzeczywistości nie była ona respektowana. Wydatki inwestycyjne w tej dziedzinie sięgały 0,3–0,5% dochodu narodowego, natomiast społeczeństwo ponosiło z tytułu zanieczyszczenia środowiska i nieprzestrzegania praw ochrony przyrody straty materialne szacowane na około 5–10% dochodu narodowego. Był to przykład prowadzenia typowej, biernej polityki ekologicznej.

S. Kozłowski, dokonując oceny rozwoju polskiej gospodarki pod kątem ochrony środowiska w okresie 1945–1985, uznał, że dla ówczesnego rozwoju gospodarczego charakterystycznym było nieracjonalne, nadmierne wykorzystywanie zasobów naturalnych z równoczesnym znacznym zanieczyszczeniem środowiska. Prognozował on, iż dalsze utrzymywanie takiego stanu rzeczy, jak również kontynuacja ówczesnego modelu industrializacji i urbanizacji doprowadzą, do powiększania się obszarów, na których może dochodzić do katastrof ekologicznych, czego konsekwencją będzie załamanie możliwości rozwoju społeczno-gospodarczego kraju⁹. Za główne przyczyny degradacji środowiska naturalnego w gospodarce socjalistycznej można uznać: specyfikę gospodarki socjalistycznej opartej o mechanizm nakazowo-kontrolny i przyjęty w związku z tym przez Polskę model rozwoju społeczno-gospodarczego oraz nieumiejętność przeciwdziałania negatywnym zmianom w środowisku naturalnym (będących konsekwencją prowadzonej polityki gospodarczej)¹⁰.

⁹ S. Kozłowski, *Koncepcja ekorozwoju Polski* [w:] *Ekorozwój szansą przetrwania cywilizacji*, Kraków 1986, [za:] J. Stochlak, M. Podolak, *Ochrona środowiska w Polsce. Studium prawnopoltologiczne*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 2006, s. 39.

¹⁰ B. Fiedor, *Ocena szans i zagrożeń dla środowiska przyrodniczego wynikających z przekształceń własnościowych*, [w:] *Problemy ochrony środowiska w procesie przekształceń własnościowych*,

Zmiana podejścia do problematyki ochrony środowiska w Polsce nastąpiła od początku transformacji systemowej¹¹. Wówczas to ustanowiono nowe, bardziej restrykcyjne prawo, wdrożono jednolity system kontroli przestrzegania prawa ochrony środowiska dzięki ustawie z dnia 20 lipca 1991 r. o Inspekcji Ochrony Środowiska (Dz. U. z 2007 r. Nr 44, poz. 287, z późn. zm.). Odzwierciedleniem zmian w podejściu do problematyki ochrony środowiska były założenia ujęte w pierwszej polityce ekologicznej państwa „Polityka ekologiczna państwa¹²”, obowiązującej w latach 1991–2000, oraz przyjętym cztery lata później „Programie wykonawczym do polityki ekologicznej państwa do 2000 roku¹³. Za podstawę polityki ekologicznej uznano zasadę zrównoważonego rozwoju. Również w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej zawarto szereg postanowień, odnoszących się w bezpośredni sposób do ochrony środowiska (np. art. 31 ust. 3, art. 68 ust. 4, art. 78 ust. 232). Przyjęto również, że „Rzeczpospolita Polska (...) zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju¹⁴”.

Na początku przemian rozpoczęto prace nad nowelizacją prawa ochrony środowiska (wzorowano się na unijnym prawodawstwie)¹⁵ oraz budową podstaw finansowania ochrony środowiska. Kryteria ekologiczne zaczęły być traktowane na równi z ekonomicznymi i społecznymi. Ochrona środowiska zajęła właściwe miejsce, pozwalając na trwałe zachowanie podstaw rozwoju gospodarczego. Ostatnie lata XX w. to czas spowolnienia działań służących środowisku przyrodniczemu. Zmniejszono nakłady na ochronę środowiska, zespolono wojewódzkie inspektoraty ochrony środowiska z administracją wojewódzką, uzależniając je od władz regionalnych co ograniczyło skuteczność ich działań.

Od roku 2000 powstało kilka dokumentów szczegółowo określających politykę ekologiczną państwa. W roku 2001 została uchwalona „II Polityka ekologiczna państwa¹⁶. Stanowiła ona ciągłość działań podejmowanych w zakresie ochrony środowiska po urynkowieniu polskiej gospodarki. Ciągłość ta podkreślona została w sformułowaniu – „druga”. Dokument ten zasadniczo miał charakter koncepcyjny i strategiczny.

Głównymi celami przyjętymi w „II Polityce ekologicznej” były: zapewnienie bezpieczeństwa ekologicznego kraju (skupiając się głównie na mieszkańcach); dostępność zasobów przyrodniczych; bezpieczeństwo istniejącej

Materiały dla posłów II kadencji (6.12.1995), Warszawa 1996, [za:] J. Stochlak, M. Podolak, *Ochrona Środowiska...*, s. 39–40.

¹¹ Zob. szerzej: M. Podolak, *Polityka ekologiczna Polski w okresie transformacji*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin 2004.

¹² Uchwała Sejmu RP w sprawie polityki ekologicznej z dnia 10 maja 1991 roku, Monitor Polski 1991, nr 18, poz. 118.

¹³ Przyjęto w nim, że celem „jest zapewnienie zauważalnej poprawy stanu środowiska oraz stworzenie warunków dla trwałego, zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego”, *Program wykonawczy do polityki ekologicznej państwa do 2000 roku. Synteza*. MOŚZNiL, Warszawa 1994.

¹⁴ Ustawa z dnia 2 kwietnia 1997 r. – Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej, Dz. U. nr 78, poz. 483, art. 5

¹⁵ Zob. K. Górecka, *Porównanie normatywów ekologicznych w Polsce i w Unii Europejskiej*, [w:] *Ekonomia ochrony środowiska naturalnego*, Wydawnictwo Biblioteka „Ekonomia i środowisko”, Kraków 1993, nr. 14, s. 205–228.

¹⁶ *Polityka ekologiczna państwa na lata 2003–2006 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2007–2010*, Warszawa, grudzień 2002.

infrastruktury społecznej; wdrożenie takiego modelu rozwoju, który pozwalałaby na skuteczne zarządzanie dobrami przyrody, aby sposób i rozmiar ich wykorzystywania nie stanowił zagrożenia dla ich trwałości i jakości; zbudowanie podstaw strategii zrównoważonego rozwoju kraju¹⁷. W dokumencie tym ujęto również cele szczegółowe, które odnosiły się do trzech horyzontów czasowych. Cele krótkookresowe dotyczyły lat 2002–2003 i koncentrowały się głównie na podejmowaniu działań przygotowawczych do wejścia Polski do Unii Europejskiej. Cele średniookresowe (okres 2010–2012) dotyczyły zadań istotnych z punktu widzenia całościowego wdrożenia unijnego prawa ochrony środowiska. I ostatni zbiór celów szczegółowych, to cele długookresowe – realizacja do 2025 roku. Zakładały one stworzenie perspektywicznej strategii zrównoważonego rozwoju kraju¹⁸.

Dla polepszenia złego stanu polskiego środowiska naturalnego wyznaczono konieczne kierunki działań, jakie należało podjąć w tych dziedzinach gospodarki, które najbardziej negatywnie wpływały na stan środowiska przyrodniczego. Przyjęte działania to¹⁹:

- racjonalizacja gospodarki energetycznej,
- restrukturyzacja przemysłu,
- zmniejszenie uciążliwości transportu,
- racjonalizacja wykorzystania i zagospodarowania zasobów wodnych,
- racjonalizacja wydobycia i użytkowania kopalin,
- użytkowanie, ochrona oraz kształtowanie żywych zasobów przyrody.

W dokumencie „II Polityki ekologicznej państwa” ujęto również cztery grupy narzędzi (narzędzia ekonomiczne, narzędzia prawno-administracyjne, system kontroli i monitoringu, edukację ekologiczną i badania naukowe) służących do realizacji przyjętych w niej celów. Powyższe dokumenty powstały w czasie obowiązywania Czwartego (1987–1992) i Piątego (1993–2000) Programu Działań na Rzecz Środowiska.

Dokumentem dodatkowym, operacyjnym stworzonym do „II Polityki ekologicznej państwa” był „Program wykonawczy do II Polityki ekologicznej państwa na lata 2002–2010”²⁰ opracowany w 2002 r. Zawierał on m.in. oszacowania, niezbędne nakłady, źródła finansowania, terminy,

¹⁷ Sejm Rzeczypospolitej Polskiej 2 marca 1999 r. podjął rezolucję o przygotowaniu Strategii zrównoważonego rozwoju Polski. Z dokumentu tego wynika, iż realizowana polityka ekologiczna musi być oparta na zasadach zrównoważonego rozwoju, gdzie za priorytet przyjmuje się pełną integrację w procesie rozwoju aspektów ekonomicznych, ekologicznych i społecznych. Zob.: *Strategia zrównoważonego rozwoju Polski do 2025 roku, Wytoczne dla resortów*, Ministerstwo Środowiska, Warszawa 1999. Stopień realizacji wdrażania strategii zrównoważonego rozwoju można będzie zmierzyć, ocenić przy zastosowaniu odpowiednich wskaźników rozwoju zrównoważonego (np. społeczno-ekonomicznych, presji na środowisko i stanów środowiska, aktywności społeczeństwa i organów władzy państwowej).

¹⁸ Zob. S. Kozłowski, *Kompleksowa ocena ochrony środowiska do roku 2020–2025 i ocena minimalnych potrzeb inwestycyjnych oraz działań*, [w:] *Strategia rozwoju Polski do roku 2020*, t. II, Komitet Prognoz „Polska 2000 Plus”, Warszawa 2001.

¹⁹ Uchwała Sejmu z dnia 10 maja 1991 r. w sprawie polityki ekologicznej państwa (M.P. 1991 Nr 18 póź. 118).

²⁰ *Program wykonawczy do II Polityki ekologicznej państwa na lata 2002–2010*, Ministerstwo Środowiska, Warszawa, listopad 2002.

wykonawców konkretnych zadań, jakie przewidziano do realizacji na lata 2002–2010 zgodnie z przyjętą polityką ekologiczną państwa.

Podstawowy akt prawny, na bazie którego prowadzona jest polityka ekologiczna państwa, to Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska, głównie zaś artykuły 13–18. W artykule 13 określony został cel polityki ekologicznej państwa „Polityka ekologiczna państwa ma na celu stworzenie warunków niezbędnych do realizacji ochrony środowiska”²¹.

Kolejny dokument to „Polityka ekologiczna państwa na lata 2003–2006 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2007–2010”²². Była ona aktualizacją i uszczegółowieniem „II Polityki ekologicznej państwa”. Nawiązywała głównie do priorytetowych kierunków działania w zakresie ochrony środowiska, które Unia Europejska ujęła w Szóstym Programie Działań na Rzecz Środowiska.

Następny dokument to „Polityka ekologiczna państwa na lata 2007–2010 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2011–2014”²³. Podstawowe cele ujęte w tym dokumencie to:

- umacnianie systemu zarządzania ochroną środowiska,
- ochrona dziedzictwa przyrodniczego oraz racjonalne wykorzystanie zasobów przyrody,
- zrównoważone wykorzystanie materiałów, energii i wody,
- dalsza poprawa jakości środowiska, bezpieczeństwa ekologicznego dla ochrony zdrowia mieszkańców Polski,
- ochrona klimatu.

Realizacja celów polityki ekologicznej miała wpisywać się w osiąganie celów unijnej polityki ochrony środowiska, stąd też przyjęte w dokumencie krajowym cele były zgodne z Szóstym Programem Działań na Rzecz Środowiska²⁴ oraz z „Odnowioną strategią UE dotyczącą trwałego rozwoju”²⁵.

Ze względu na skrócenie kadencji, parlament nie zdążył uchwalić tego dokumentu. Po przeanalizowaniu tekstu dokumentu w 2008 r. okazało się, że konieczna jest jego aktualizacja ze względu na zbytnią ogólnikowość oraz nieaktualność niektórych zawartych w nim kwestii (głównie w odniesieniu do norm prawnych Unii Europejskiej). Podjęte działania uaktualnienia polityki ekologicznej wymagały czasu, co wpłynęło na konieczność przyjęcia nowej perspektywy czasowej.

Od roku 2009 obowiązującym dokumentem jest „Polityka ekologiczna państwa w latach 2009–2012 z perspektywą do roku 2016”.

²¹ Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. 2001 Nr 62 poz. 627 z późn. zm.).

²² Załącznik do uchwały Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 8 maja 2003 r. (poz. 433), Polityka ekologiczna państwa na lata 2003–2006 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2007–2010.

²³ *Polityka ekologiczna państwa na lata 2007–2010 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2011–2014*, Warszawa, grudzień 2006, s. 12.

²⁴ Decyzja 1600/2002/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 22 lipca 2002 r. ustanawiająca szósty wspólnotowy program działań w zakresie środowiska naturalnego (Dz. Urz. WE L 242, z 10.09.2002 r., s. 1; Dz. Urz. UE, Polskie wydanie specjalne rozdz. 15, tom 7, str. 152).

²⁵ Odnowiona strategia UE dotycząca trwałego rozwoju, dokument nr 10117/06 stanowiący załącznik do noty Rady Unii Europejskiej z dnia 9 czerwca 2006 r.

Obecnie obowiązująca polityka ekologiczna opiera się na dokumencie „Polityka ekologiczna państwa w latach 2009–2012 z perspektywą do roku 2016”.

3. System finansowania polityki ochrony środowiska Unii Europejskiej

Finansowanie polityki ochrony środowiska Unii Europejskiej jest przede wszystkim uwarunkowane prawnie.

System prawny ochrony środowiska zbudowany jest z:

- prawa pierwotnego Unii Europejskiej (zawiera umocowania do działań finansujących ochronę środowiska),
- prawa wtórnego Unii Europejskiej (reguluje finansowanie polityki ochrony środowiska),
- umów międzynarodowych z zakresu ochrony środowiska,
- prawnych regulacji narodowych polityk ekologicznych poszczególnych krajów²⁶.

W prawie pierwotnym możliwość finansowania polityki ochrony środowiska pojawiła się wraz z wejściem w życie Jednolitego Traktatu Europejskiego, czyli od 1 lipca 1987 r., wtedy to polityka ochrony środowiska została oficjalnie uznana, zaś za jeden z podstawowych celów przyjęto zrównoważony i trwały rozwój. Wcześniej brak jednoznacznych przepisów z zakresu ochrony środowiska w prawie pierwotnym uniemożliwiał finansowanie przedsięwzięć prośrodowiskowych²⁷.

Zgodnie z art. 174 ust. 3 TWE, przygotowując się do finansowania polityki ochrony środowiska Unia Europejska, bierze pod uwagę dane naukowo – techniczne; stan środowiska naturalnego w poszczególnych krajach członkowskich (czy też kandydujących do Unii Europejskiej); korzyści i straty związane z podjęciem bądź zaniechaniem działań przewidzianych w polityce ochrony środowiska; zrównoważony rozwój poszczególnych regionów Unii, jak również rozwój gospodarczy i społeczny Unii jako Wspólnoty.

W związku z powyższym np. unijne regiony bardziej zacofane gospodarczo, biedniejsze, w których dodatkowo występuje zły stan środowiska naturalnego mają największe szanse na pozyskanie unijnego wsparcia finansowego w obszarze ochrony środowiska. Zakłada się również, że w przypadku finansowania inwestycji ekologicznych, uzyskane efekty powinny przekładać się nie tylko na obszar ochrony środowiska, ale także na inne dziedziny społeczno-gospodarcze. Dodatkowo efekty powinny być widoczne nie tylko w konkretnym regionie Unii ale na większym obszarze. W przypadku finansowania polityki ochrony

²⁶ M. Perkowski, T. S. Kiercel, *Finansowanie polityki ochrony środowiska Unii Europejskiej*, Temida 2, Białystok 2005, s. 21–23.

²⁷ Ibidem, 24–25.

środowiska istotne znaczenie mają obowiązujące Programy Działań na Rzecz Środowiska, z uwagi na zawarte w nich cele i priorytety²⁸.

Unia Europejska finansując przedsięwzięcia na rzecz ochrony środowiska, nakłada równocześnie obciążenia fiskalne na poszczególne podmioty celem ochrony środowiska naturalnego. Dysponuje w tym obszarze podatkami (np. podatek od paliw), opłatami za zanieczyszczenie środowiska np. od emisji, czy opłatami produktowymi. Rozwiązania takie wpływają na polepszenie stanu środowiska naturalnego poprzez wprowadzenie przyjazniejszych środowiskowo technologii, metod wytwarzania, dodatków zwiększając środki finansowe przeznaczone na ochronę środowiska.

Główny ciężar i zarazem obowiązek finansowania przedsięwzięć poprawiających stan środowiska naturalnego spoczywa na państwach członkowskich. Unia Europejska może udzielić wsparcia finansowego w konkretnych przypadkach. Wynika to bezpośrednio z zasady subsydiarności²⁹.

Institucją stworzoną na podstawie zapisów prawa traktatowego wspierająca finansowanie przedsięwzięć z zakresu ochrony środowiska jest Europejski Bank Inwestycyjny. Jego zadaniem jest m.in. udzielanie pożyczek, gwarancji finansowych na różne działania prośrodowiskowe.

Oprócz pomocy finansowej udzielanej bezpośrednio krajom członkowskim na realizację polityki ochrony środowiska Unia Europejska wspomaga także tzw. kraje trzecie, jak też zawiera umowy międzynarodowe³⁰.

Prawo wtórne wpływa na finansowanie ochrony środowiska głównie poprzez: umowy międzynarodowe, rozporządzenia, dyrektywy i decyzje. Opinie i zalecenia stanowią niewiążące źródła prawa wtórnego³¹.

Umowy międzynarodowe mają mały wpływ na kształtowanie się prawnych podstaw polityki ochrony środowiska. Mogą one dotyczyć realizacji celów, przedsięwzięć z zakresu ochrony środowiska wraz z określeniem ich finansowania.

Rozporządzenia istotnie wpływają na politykę ochrony środowiska z uwagi na to, iż taką właśnie formę przybierają unijne Programy Działań na Rzecz Środowiska. Wchodzą one w życie po opublikowaniu w Dzienniku Urzędowym Unii Europejskiej. Poprzez rozporządzenie została powołana np. Agencja Ochrony Środowiska czy też wiele innych programów i funduszy z obszaru ochrony środowiska.

Dyrektywa stanowi najbardziej powszechny instrument prawa wspólnotowego w ochronie środowiska. W kontekście finansowym, ekonomicznym chroni przed powstawaniem barier handlowych, wprowadzając jednolite standardy ochrony środowiska.

²⁸ Por.: *Traktat o Unii Europejskiej, Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską z komentarzem*, Z. Brodecki (red.), LexisNexis, Warszawa 2002, s. 373–379.

²⁹ Zasada subsydiarności obok m.in. zasad: solidarności, pierwszeństwa prawa wspólnotowego wobec prawa państw członkowskich, bezpośredniego stosowania i bezpośredniego skutku respektowania prawa wspólnotowego w krajowych unormowaniach prawnych stanowi tzw. nie-pisane prawo pierwotne Wspólnoty.

³⁰ Z takiego rozwiązania korzystała Polska kiedy jeszcze nie była członkiem Unii Europejskiej (otrzymaliśmy finansowanie na wspieranie rozwoju ochrony środowiska z funduszu ISPA). Podstawa prawna funduszu: Rozporządzenie Unii Europejskiej z dnia 21 czerwca 1999 r. Zakres finansowania to: infrastruktura ochrony środowiska, transportu.

³¹ Z. Bukowski, *Prawo...*, s. 3–4.

Kolejnym instrumentem jest decyzja. W odniesieniu do kwestii finansowania ochrony środowiska za pomocą decyzji Komisja Europejska zarządzania funduszami, przyznając je bądź udzielając odmowy (np. decyzja 93/500 o promocji odnawialnych źródeł energii)³².

Istotne znaczenie w finansowaniu należy przypisać samemu budżetowi Unii Europejskiej, gdyż część z wydatków budżetu przeznaczanych jest na politykę ochrony środowiska (zaliczane są one do tzw. wydatków nieobowiązkowych). W budżecie Unii Europejskiej ujęte są także wydatki funduszy. Za fundusz uznaje się każdą pozycję budżetu, która ma określony cel. Należą tutaj także fundusze wspierające działania z zakresu ochrony środowiska np. Fundusz Spójności, Fundusz LIFE, których Polska jest beneficjentem³³.

Wykorzystywanie instrumentów ekonomicznych szczególnie w zakresie internalizacji kosztów zewnętrznych do kosztów producentów, czy usługodawców zaczęto wykorzystywać głównie od Piątego Programu Działań na Rzecz Środowiska i kontynuowane jest także w obecnie realizowanym Programie. Wprowadzono np. ekologiczną reformę podatkową, zmniejszającą opodatkowanie dochodów pracy, zaś bardziej obciążającą podatkowo surowce, zanieczyszczenia itd.

Finansowanie polityki ochrony środowiska w Unii Europejskiej opiera się na szeregu zasadach. Podstawowa oznacza konieczność ponoszenia nakładów finansowych na przedsięwzięcia z zakresu ochrony środowiska przez każde z państw członkowskich. Unijne wsparcie finansowe jest możliwe tylko w określonych przypadkach. Nie przewiduje się, aby w normalnych warunkach jedno państwo udzielało wsparcia finansowego innym. Stanowi to odstępstwo od zasady samofinansowania przez każde z państw realizowanej krajowej polityki ochrony środowiska. Zasadą powiązaną z samofinansowaniem polityki ochrony środowiska jest zasada pomocniczości. Zgodnie z nią wspólne przedsięwzięcia w obszarze ochrony środowiska mogą być podejmowane wówczas, gdy korzyści, jakie można uzyskać wspólnie dla Unii Europejskiej, są o wiele większe, niż w przypadku realizacji określonych celów samodzielnie przez poszczególne kraje członkowskie³⁴.

Naczelną zasadą Unii Europejskiej jest zasada zrównoważonego rozwoju. Zastosowanie jej w praktyce wymaga posiłkowania się wieloma zasadami, dzięki realizacji których możliwe jest dążenie do zrównoważenia wymiaru ekonomicznego, społecznego i ekologicznego. To z kolei wymaga określonych nakładów finansowych. Ważne jest, aby w przypadku finansowania inwestycji zgodnych ze zrównoważonym rozwojem zachować równowagę pomiędzy nakładami na dane przedsięwzięcie, a korzyściami jakich ono dostarczy. Odnosi się to np. do stosowania zasady zapobiegania, zasady sprawcy, zasady efektywności gospodarczej. Istotne

³² G. Grabowska, *Europejskie prawo ochrony środowiska*, PWN, Warszawa 2000, s. 97.

³³ M. Perkowski, T. S. Kiercel, *Finansowanie...*, s. 28–39

³⁴ K. Górka, B. Poskrobko, W. Radecki, *Ochrona środowiska. Problemy społeczne, ekonomiczne i prawne*, PWE, Warszawa 1998, s. 90.

jest zwrócenie uwagi także na zasadę sprawiedliwości, czyli takiego obciążenia kosztami ochrony środowiska poszczególnych krajów, które jest adekwatne do ich możliwości finansowych³⁵. W przypadku korzystania z unijnego wsparcia finansowego ważne jest nie tylko otrzymanie środków, ale ich wykorzystanie i udokumentowanie³⁶.

Unia Europejska chcąc realizować cele, jakie przyjęła w polityce ochrony środowiska, mając świadomość zróżnicowania krajów stanowiących Wspólnotę (pod kątem stanu środowiska naturalnego, możliwości finansowych), musi przyjąć odpowiednie, najbardziej korzystne formy jej finansowania. Brak instrumentów wspomagających, wyrównawczych w tym obszarze doprowadziłby do nieskutecznej realizacji polityki ochrony środowiska. Dlatego też Unia przeznacza środki finansowe na tę dziedzinę nie tylko dla krajów członkowskich, aby je wspomóc, ale także dla krajów spoza Unii³⁷. Do tzw. funduszy przedakcesyjnych stanowiących wsparcie w przedsięwzięciach związanych z ochroną środowiska zaliczono: ISPA (standardy infrastruktury m.in. w ochronie środowiska), SAPARD (pomoc dla rolnictwa i obszarów wiejskich także w zakresie ochrony środowiska), PHARE (m.in. wsparcie inwestycji z zakresu ochrony środowiska). Członkowie Unii Europejskiej korzystają obecnie z dwóch funduszy strukturalnych³⁸: Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR) Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS) oraz Funduszu Spójności (FS). Europejskiemu Funduszowi Społecznemu w okresie programowania 2007–2013, towarzyszy hasło „Inwestycje w kapitał ludzki” i fundusz ten dotyczy zasadniczo zagadnień z dziedziny kapitału ludzkiego. Kwestie związane z ochroną środowiska finansowane są głównie z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, jak również z Funduszu Spójności, który wspomaga słabiej rozwinięte kraje Unii. Dodatkowym instrumentem, jaki pojawił się aby uzupełnić istniejące narzędzia wspólnotowe w zakresie realizacji priorytetów środowiskowych, jest instrument LIFE+. Stanowi on wsparcie realizacji polityki oraz prawodawstwa z zakresu ochrony środowiska oraz wspomaga w osiąganiu priorytetów przyjętych w Szóstym Programie Działań na Rzecz Środowiska. Tworzą go 3 komponenty: LIFE+ Przyroda i różnorodność biologiczna, LIFE+ Polityka i zarządzanie w zakresie środowiska, LIFE+ Informacja i komunikacja. Obowiązywał on okresie 1.01.2007 r. do 31.12.2013 r.³⁹.

³⁵ Polska dzięki m.in. realizacji tej zasady uzyskuje od Unii Europejskiej wsparcie finansowe.

³⁶ Por.: J. Wyciślok, *Kontrola środków Unii Europejskiej*, C.H. Beck, Warszawa 2004.

³⁷ Zob. szerzej: J. Warda, *Fundusze Strukturalne Unii Europejskiej*, Verba, Lublin 2005.

³⁸ Polska stając się członkiem Unii Europejskiej korzystała z czterech funduszy strukturalnych. Były to: Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego (EFRR), Europejski Fundusz Społeczny (EFS), Europejski Fundusz Orientacji i Gwarancji Rolnej Sekcja Orientacji (EFOiGR) oraz Finansowy Instrument Wspierania Rybołówstwa (FIWR).

³⁹ Rozporządzenie (WE) NR 614/2007 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 maja 2007 r. w sprawie instrumentu finansowego na rzecz środowiska (LIFE+), Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej, L. 149.

Unia Europejska wykorzystuje również typowe instrumenty rynkowe, czyli: wspomniane już opłaty, podatki, które w największym stopniu oddziałują na zachowania prośrodowiskowe przedsiębiorców (opłaty, kary) za odprowadzanie ścieków, za emisję zanieczyszczeń itd.; zachęty i zwolnienia podatkowe, które wpływają na kształtowanie się nowych, przyjaznych środowiskowo wzorców konsumpcji; pomoc państwa (subsydia, pożyczki korzystnie oprocentowane na produkty, usługi przyjazne środowisku naturalnemu); instrumenty wspomagające (postęp techniczny, badania naukowe, ulepszone systemy zbierania danych, informacji o środowisku)⁴⁰.

Uzupełnieniem tych instrumentów w zakresie ochrony środowiska są występujące na terenie Unii systemy depozytowe, opłaty produktowe, czy rynki emisji.

Unia Europejska wykorzystuje także do zarządzania i ochrony środowiska tzw. instrumenty ekologiczno-finansowe. Zalicza się do nich m.in. sektorowe instrumenty finansowe; długookresowe, niskooprocentowane pożyczki i kredyty bankowe nawet do 100% finansowania inwestycji; umarzanie części długu (dotyczy to niektórych programów pomocowych); zmniejszanie opłat za prawo do współużytkowania urządzeń ochronnych⁴¹.

Oprócz typowego wsparcia finansowego samej Unii Europejskiej, czy wsparcia krajowego dofinansowanie przedsięwzięć z zakresu ochrony środowiska, można uzyskać także ze strony banków (np. Bank Światowy⁴² Europejski Bank Odbudowy i Rozwoju, Europejski Bank Inwestycyjny), funduszy inwestycyjnych (np. Ekologiczne Fundusze Inwestycyjne⁴³). Globalnego Funduszu Środowiskowego⁴⁴, czy sponsoringu ekologicznego, który jest korzystny zarówno dla organizacji ekologicznych, jak i dla przedsiębiorców.

Podsumowanie

Dokonując podsumowania rozważań, zawartych w niniejszym artykule, warto wskazać na potrzebę zwrócenia szczególnej uwagi na ograniczoność zasobów naturalnych, a w związku z tym na potrzebę kształtowania określonych zachowań w sferze ochrony środowiska i zasobów naturalnych.

Wstąpienie Polski w roku 2004 w struktury Unii Europejskiej było istotnym wydarzeniem, które dopełniło proces transformacji zapoczątko-

⁴⁰ Por.: Z. Wysokińska, J. Witkowska, *Integracja Europejska: dostosowania w Polsce w dziedzinie polityki*, PWE, Warszawa 2004, s. 168.

⁴¹ J. M. Perkowski, T. S. Kiercel, *Finansowanie...*, s. 64–65.

⁴² Zob. szerzej: I. Plekunko-Mantiuk, *Finansowanie działań na rzecz ochrony środowiska przez Bank Światowy*, [w:] *Uwarunkowania ochrony środowiska*, E.K. Czech (red.), Difin, Warszawa 2006, s. 206–222.

⁴³ J. Ciechanowicz-McLean, *Polityka i prawo...*, s. 173.

⁴⁴ Zob. szerzej: D. Burzyńska, J. Fila, *Finansowanie inwestycji ekologicznych w przedsiębiorstwie*, Difin, Warszawa 2007, s. 178–179.

wany w 1989 roku. Stało się podstawą zmian w wielu aspektach: prawnym, politycznym, gospodarczym społecznym a przede wszystkim ochrony środowiska.

Obecnie chcąc wypełnić zaległości, także te, dotyczące ochrony środowiska, Polska musi w krótkim czasie przy ograniczonych środkach finansowych dorównać krajom, które przez wiele lat dochodziły do określonego poziomu.

Ze wszystkich negocjowanych przez Polskę obszarów to właśnie obszar „Środowisko” był najtrudniejszym. Także wypełnienie zobowiązań z tego obszaru zapisanych w Traktacie Akcesyjnym, dostosowanie się do standardów norm unijnych wymaga ponoszenia największych krajowych nakładów finansowych, zmian prawnych, organizacyjnych. Proces integracji w dziedzinie ochrony środowiska nie zakończył się w momencie akcesji. Przewidziany czas na dokonanie podstawowych zmian dostosowawczych to rok 2015. Cały czas jednak należy mieć na względzie ewolucję unijnego prawodawstwa, ostatnio szczególnie dynamiczną w ochronie środowiska, bądź sektorów z nią powiązanych.

Bardzo ważne, zdaniem autora niniejszego artykułu są ekonomiczne aspekty ochrony środowiska. Dlatego dokonując ich charakterystyki odniesiono się do ponoszonych nakładów inwestycyjnych na ochronę środowiska, jak też przeanalizowano działalność Funduszy Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej oraz Banku Ochrony Środowiska w aspekcie finansowania przedsięwzięć służących ochronie środowiska.

W artykule niniejszym poruszone zostały istotne kwestie z zakresu ochrony środowiska, jednak wiele z nich zostało jedynie zasygnalizowanych.

Dotyczy to m.in. problematyki negocjacji w obszarze „Środowisko” czy też niektórych kwestii związanych z nakładami inwestycyjnymi w ochronie środowiska.

Bibliografia

1. Adamczyk, J., Nitkiewicz T. *Programowanie zrównoważonego rozwoju przedsiębiorstw*, PWE, Warszawa 2007.
2. Bernaciak A., Gaczek W.M., *Ekonomiczne aspekty ochrony środowiska*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Poznaniu, Poznań 2001.
3. Bernaciak A., *Ograniczenie antropogenicznych obciążeń środowiska jako czynnik trwałego i zrównoważonego rozwoju*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu, Poznań 2009.
4. Bylicki L., *Pomoc zagraniczna w integracji polskiego rolnictwa z Unią Europejską*, Wydawnictwo „Dom Organizatora” TNOiK, Toruń 1997.
5. Bylicki L., *Ochrona zasobów środowiska*. Wydawnictwo Naukowe NOVOM sp. z o.o., Płock – Hawa 2010.
6. Dziewulski R., B. Otachel, Smyk K., *Warunki członkostwa Polski w Unii Europejskiej na tle warunków negocjacji akcesyjnych pozostałych państw wstępujących do UE „Wspólnoty Europejskie” 2012*, nr. 12.
7. Górka K., *Bodźcowe i funduszowe funkcje opłat ekologicznych w Polsce*, „Problemy Ekologii”, nr 1, 1997.

8. Górka K., *Instrumenty ekologiczne polityki ekologicznej w Polsce*, „Ekonomia i Środowisko”, nr 1., 1993 r.
9. Madej T., *Polityka ekologiczna a polityka ekonomiczna*, [w:] *Rola polityki ekonomicznej w procesie transformacji systemowej*, S. L. Bagdziński, M. Marszałkowska (red.), Wydawnictwo SALUS, Toruń 1993.
10. *Ochrona Środowiska 1990 i 1999 do roku 2011*. Główny Urząd Statystyczny, Warszawa.
11. *Traktat o Unii Europejskiej, Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską z komentarzem*, Z. Brodecki (red.), Lexis Nexis, Warszawa 2002.
12. Mazur-Wierzbička E., *Ochrona środowiska a integracja europejska – doświadczenia polskie*, Wydawnictwo Difin S.A., Warszawa 2012.

ENVIRONMENTAL PROTECTION IN POLAND AND EUROPEAN UNION AND ITS FUNDING SYSTEM

Key words: *environmental protection in Poland and EU, system of funding environmental protection in Poland and EU, influence of accession to European Union on environmental protection in Poland*

Summary

Environmental protection and rational utilization of natural resources may be analyzed from the standpoint of limited resources as well as from the point of view of various economic endeavors. More often one may come across a statement that such economic conditions should be created which could make rational management of natural resources possible.

Thus there exists a need to draw attention to the limitation of natural resources and to the necessity for business entities to make certain choices on macroeconomic level. There is a need to choose between different ecological policies which are shaping specified methods of proceeding in the area of protection of environment and natural resources.

International obligations in relation to environmental protection are essential elements in creating economic and social reality. Accession of Poland to the European Union served as a basis for changes in many aspects: legal, political, economical and social, but first of all, in the aspect of environmental protection.

Poland must in a short period of time, with limited financial resources, catch up with countries which for many years had been reaching an adequate level of protection.

Thus in this elaboration much space has been reserved for, inter alia, the analysis of approach towards environmental protection in Poland and EU. The influence of European integration process on these problems was also presented. Much attention was devoted to the characteristics of economic aspects of environmental protection. Reference was also made to the financial costs borne to protect the environment. The activity of funds for environmental protection, water management and BOŚ (bank for the protection of environment) in relation to funding such ventures which serve environmental protection was analyzed. Against this background also the system of funding environmental protection policies in European Union was discussed.